

वृत्तं शिष्टाचारः ॥ १२ ॥ भिदंति वृत्तं तेषु प्रत्यक्षानुमानाचारेषु ॥ १३ ॥ अतुव्यंतः नित्यं सोत्कंठाः आगमजन्याः बुद्धयो येषां तेषां प्रमाणमित्यन्वयः ॥ १४ ॥ १५ ॥ नेति वृत्तं प्रत्यक्षदृष्टीलं आचारः शौचादिः कारणं वेदः त्रयं मिलित्वा एको धर्मः सधर्मः साधनीय इत्यर्थः स्वाध्यायकर्म वेददर्शार्थं माचारात्तर्गतमेव ज्ञेयं ॥ १६ ॥ १७ ॥ वेद इति प्रमाणभवात्सर्वेयैर्धर्मैरपि त्रिभिर्भित्तव्यं ॥ १८ ॥ कथमेको

अधर्मो धर्मरूपेण तृणैः कूप इवावृतः ॥ ततस्तैर्भिद्यते वृत्तं शृणु चैव युधिष्ठिर ॥ १२ ॥ अवत्तायेतु भिदंति श्रुतित्यागपरायणाः ॥ धर्मविद्वेषिणो मंदा इत्युक्तस्तेषु संशयः ॥ १३ ॥ अतुव्यंतस्तु साधूनां य एवागमबुद्धयः ॥ परमित्येव संतुष्टास्तानुपास्व च पृच्छ च ॥ १४ ॥ कामार्थोऽप्युत्तः कृत्वा लोभमोहानुसारिणौ ॥ धर्म इत्येव संबुद्धस्तानुपास्व च पृच्छ च ॥ १५ ॥ न तेषां भिद्यते वृत्तं यज्ञाः स्वाध्यायकर्म च ॥ आचारः कारणं चैव धर्मश्चैकस्त्रयं पुनः ॥ १६ ॥ युधिष्ठिर उवाच पुनरेव हिर्मबुद्धिः संशये परमुच्यते ॥ अपरे मार्गमाणास्य परं तीरमपश्यतः ॥ १७ ॥ वेदः प्रत्यक्षमाचारः प्रमाणं तत्र यं यदि ॥ पृथक्कलभ्यते चैव धर्मश्चैकस्त्रयं कथं ॥ १८ ॥ भीष्म उवाच धर्मस्य क्रियमाणस्य बलवद्भिर्दुरात्मभिः ॥ यद्येवं मन्यसे राजंस्त्रिधा धर्मविचारणा ॥ १९ ॥ एक एवेति जानीहि त्रिधा धर्मस्य दर्शनं ॥ पृथक्केचन मे बुद्धिस्त्रयाणामपि वै तथा ॥ २० ॥ उक्तो मार्गस्त्रयाणां च तत्तथैव समाचर ॥ जिज्ञासानुकर्तव्या धर्मस्य परितर्कणात् ॥ २१ ॥ सदैव भरत श्रेष्ठमाते भूदत्र संशयः ॥ अंधो जड इवाशंकीय द्विवीमितदाचर ॥ २२ ॥ अहिंसासत्यमक्रोधोदानमेतच्चतुष्टयं ॥ अजातशत्रोसेव स्वधर्म एष सनातनः ॥ २३ ॥ ब्राह्मणेषु च वृत्तिर्यापितपैतामहोचिता ॥ तामन्वेहि महाबाहो धर्मस्यैते हि देशिकाः ॥ २४ ॥ प्रमाणमप्रमाणं वैयः कुर्यादबुधोजनः ॥ न स प्रमाणतामर्हो विवादजनो हि सः ॥ २५ ॥ ब्राह्मणानेव सेवस्व सत्कृत्य बहू मन्य च ॥ एतेष्वेव त्विमेलोकाः कृत्स्ना इति निबोधतान् ॥ २६ ॥ युधिष्ठिर उवाच ये च धर्ममसूयंते ये चैनं पर्युपासते ॥ ब्रवीतु मे भवानेतत्कृते गच्छंति तादृशाः ॥ २७ ॥ भीष्म उवाच रजसातमसा चैव समवस्तीर्णचेतसः ॥ न रकं प्रतिपद्यंते धर्मविद्वेषिणो जनाः ॥ २८ ॥ ये तु धर्ममहाराज सततं पर्युपासते ॥ सत्यार्जवपराः संतस्ते वै स्वर्गभुजो नराः ॥ २९ ॥

धर्मस्त्रितयप्रतिपाद्य इत्याशंक्याह धर्मस्येति हेराज न्यद्येवं धर्मत्रयं मन्यसे तन्नेति शेषः किंतु क्रियमाणस्यैकस्यैव धर्मस्य त्रिधा त्रिप्रकाराविचारणा एक एव प्रमाणत्रयसंवादेन परीक्षणीय इत्यर्थः ॥ १९ ॥ त्रिधेयस्य व्याख्यानं एक एवेति त्रयाणां प्रमाणानां पृथक्के प्रत्येकं स्वातंत्र्येण धर्मप्रतिपादकत्वेन मबुद्धिर्न च ॥ २० ॥ उक्त इति प्रत्यक्षस्यातीन्द्रिये धर्मप्रमाणाभावात् आचारस्य च प्रचक्षितत्वात् त्रयाणां प्रमाणानां मध्ये परिशेषात् यत्तु उक्तो वेद एव मार्गः नतु परितर्कणात् धर्मस्य विचारः कर्तव्य इत्यर्थः ॥ २१ ॥ अत्र वेदे अशंकीशंकाशून्यः ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥